

VÁROSTUDOMÁNY — TELEPÜLÉSTUDOMÁNY

Még nincs félszázada annak, hogy neves építőművészek és közgazdászok Londonban nemzetközi ankétra ültek össze, amelynek célja és rendeltetése — legfelsőbb lényege szerint — az volt, hogy a városok építésének és fejlődésének új irányelveit kísérelje megállapítani. Nagyjában ezt az időpontot tekintik az urbanizmus megszületésének, s ha egy szellemi mozgalom kialakulását és fejlődését nem lehet is merev terminusok és dátumok közé szorítani, annyiban igazuk van azoknak, akik a várostudomány jelentkezését és térhódítását e század elejétől számítják, hogy a múlt század végére és a jelen század elejére esik néhány olyan fontos mozzanat, amelyek a maguk együtthatásában jelzik azt, hogy a városok fejlődésében új korszaknak és új irányelveknek kell következni.

Ennek az alig félszáz éves tudományágazatnak irodalma eddig inkább részlet-szemponyokat tárgyalt és dolgozott ki és külföldi viszonylatban is ma még kevés olyan összefoglaló munka van, amely magának a tudománynak, illetve a tudományágazatnak egészét, lényegét igyekezne megfogni és a tudományban elfoglalt helyét megszabni.

Ilyen célkitűzéssel készített dr. Valló István „Várostudomány — településtudomány” címmel egy terjedelmes tanulmányt. A tanulmány első részében magával a településsel foglalkozik és tárgyalja annak lényegét és tulajdonságait, tárgyalja a települést mint társadalmi ténytet, mint történeti képződményt és élő organizmust. Külön fejezet szól a szükségletekről és azok kielégítésével kapcsolatos feladatokról, hogy ezen keresztül a településeknek, városoknak szerepét megvilágíthassa. Rámutat a településeknek tájbéli összefüggéseire és a tájak hierarchiájáról szóló fejezetben azzal a nagy organizmussal foglalkozik, amelynek az egyes települések — legyenek azok központi szerepköröket betöltő városok vagy falvak — alkotó részei. Az első részt a települések osztályozásáról szóló fejezet fejezi be.

A II. rész a városfejlődés múltjára tekint vissza és tárgyalja az ókori, középkori városépítés, városigazgatás legfontosabb tényeit és tanulságait, foglalkozik a bontakozó kapitalizmus városfejlődésével és a városfejlődésnek a kapitalizmusban való válságba jutásával.

A tanulmány III. része „Településsismeret” címmel a települések elemeit és tényezőit tárgyalja, a területet, népességet, a társadalmi és szellemi tényezőket, valamint a települések fejlődését és életműködését biztosító tevékenységet.

A IV. rész a tudomány célját és feladatát tárgyalja és annak alapján megkísérli a tudomány rendszerét és felosztását megalkotni. Majd a tudománynak egyes rokontudományokkal való kapcsolatát ismerteti.

Az V. részben a várostudomány kialakulásának és fejlődésének történeti vázát adja meg, amelyet a múlt városelméletének áttekintésével vezet be az antik világ böleselőitől a teoretikusok eszményi városain át az utópiáig. A modern várostudomány kialakulásában az irodalom útmutató megnyilatkozásain túl az egyetemi oktatás, tudományos kutató intézetek működése mellett foglalkozik a különböző nemzetközi szövetségek együttműködéséből származott eredményekkel is.

Az utolsó, VI. fejezet a modern városelmélet legfontosabb problémáiról szól s ennek keretében egy külön fejezet ismerteti a szocializmus városelméletét.

A tanulmány IV. fejezetéből közöljük az alábbi részleteket.

*

A város — vagy általában a település — az értelmes ember ésszerű alkotása, amelynek létrejöttében — ha van is szerepe az ösztönnek vagy véletlennek — a döntő szó mégis az előrelátó gondosságé. Fenntartása, életműködésének biztosítása is körültekintést, a viszonyok ismeretét, a cselekvések módjának és eszközeinek gondos megválogatását követeli meg. A város nemcsak önmagában bonyolult társadalmi jelenség, hanem szoros összefüggései vannak a környező vidéken túl az ország távoli településeivel is, amelyek hálózatában magasabbrendű szerepet tölt be és bizonyos hivatást teljesít. A hivatás teljesítésére be kell rendezkednie, ki kell építenie a maga szervezetét, intézményeket kell létrehozni és azokat működésben kell tartania, minden életmegnyilvánulását össze kell fogni egy céltudatos várospolitika organikus egységébe.

Nyilvánvaló, hogy ebben csak a tudományosan megalapozott tájékozódás adhat eligazítást, mert a tudomány ismeretanyaga teszi képessé az embert a következmények kiszámítására, a bonyolult összefüggések áttekintésére s mindezek alapján a cselekvések egymásutánjának tervszerű rendezésére.

A tudomány területe azonban végtelenül nagy, a város komplex jelenségében felvetődő kérdések vagy szempontok annak majd minden részét, számtalan ágát érintik. A településben gyakran ellentétes irányú és különböző erejű tényezők hatnak egymásra, amiket a várospolitikának kell összeegyeztetni. A különböző tényezők mindegyikéről más és más tudományág ad megbízható felvilágosítást, az, amelynek tárgykörébe tartozik. A múlt formáló erejéről, a települések fejlődéstörténetéről nyilván a történettudománynak van a legtöbb érdemleges mondanivalója, a természeti tényezőkről a természeti földrajz nyújt tájékoztatást, a talaj viszonyairól a geológia, az időjárás esélyeiről az éghajlattan, a gazdálkodás módjáról és lehetőségeiről a gazdasági földrajz, a népességről a demográfia, szokásairól a néprajz, közösségi életéről a társadalomtudomány, egészségügyi viszonyairól az orvostudomány stb. stb.

Melyik tudományág alkalmas arra, hogy magáról a településről adjon számunkra megbízható tájékoztatást? A társadalomtudomány talán, amely a településben agglomerált népességnek, az együvé települő társadalomnak vizsgálatait nyújtja? A földrajz, amely a területet és adott körülményeit írja le számunkra? Az igazgatástan, amely a városok, községek jogi szervezetét tárja elénk? Vagy az építészet-elmélet, amely megmondja, hogyan kell a házakból értelmes és szép együtteseket, tetszetős és kellemes várost kialakítani? Milyen ismeretanyag nyújt az ember számára használható ismereteket, szempontokat és irányítást általában a település tényével kapcsolatban? Melyik hát az a tudományág, amely a települések minden problémáját summásan magáénak vallhatja és alkalmas arra, hogy e problémákat egy vezető szempont alkalmazásával egységbe foglalja?

Egyik sem, ilyen tudományág nincsen. Minden tudományág, amely a település valamely problémáját vizsgálja, a maga szempontjai szerint tárgyalja azt és bármily kitűnő anyagot nyújtson is a részletkérdésben, a végső szintézisre mégsem alkalmas, de nem is hivatott rá. Ezt csak egy olyan tudományág teljesítheti, amelynek egyetlen szempontja: maga a település ténye és minden ismeretanyagot ennek a vezető szempontnak az alkalmazásával értékel. Mivel az eddigi tudományágak között nincsen ilyen, újat kellett alkotni, meg kellett teremteni azt a tudományágot, amelynek szempontja csak a település.

Ez a szükségesség teremtette meg a „településtudományt”, azt a tudományágat, amely a településsel kapcsolatos ismeretanyagot összegyűjti és rendszerbe foglalja, hogy ezek alapján irányelveket és szempontokat szolgáltatson azok számára, akik a település életfenntartását és fejlődését munkálják. A településtudomány kialakulásának első szakaszában a városi településeket hangsúlyozta ki s az indulás irányelveit is ebből merítette, aminek következtében a „várostudomány” a maga igényeivel korábban jelentkezett a tudományos életben.

A „településtudomány”, „várostudomány” szavak értelmezésére még visszatérünk, s ugyanakkor igyekszünk pontosan megjelölni kapcsolataikat és rendszertani helyeiket is. Ha a továbbiakban, amikor általában a tudomány célját és tartalmát tárgyaljuk, főképpen pedig amikor a kialakulását és fejlődését tekintjük át, mégis gyakrabban használjuk a „várostudomány” szót, azért tesszük, hogy — céljainknak megfelelően — hangsúlyozzuk a figyelemnek a városokra koncentrálását, a településtudomány általános elveinek a várostudományban való kikristályosodását.

A településtudomány gyakorlati célú, alkalmazott tudomány. Célja az, hogy *tudatosá és teverszerűvé tegye* a közösség *települési tevékenységét*. Ennek elérése érdekében feltárja a településorganizmusok élettanát, ismertesse életműködésüket és az azokat befolyásoló tényezők szerepét, figyelmeztessen a velük kapcsolatos összefüggésekre és következményekre.

A várostudomány feladata így mindenekelőtt magának a városnak — mint társadalmi organizmusnak — megismerése, a város szerepének és hivatásának pontos meghatározása, mindazoknak az adottságoknak számbavétele, amelyek a város életét befolyásolják és fejlődésének feltételeit megadják.

A feladat teljesítése érdekében a várostudománynak foglalkoznia kell a várossal, mint életjelenséggel, vizsgálnia kell keletkezését, fejlődésének és hanyatlásának okait és körülményeit ;

vizsgálnia kell életének alkotó elemeit és azok működését ;

vizsgálnia kell életmegnyilvánulásainak jelenségeit, kihatásait, okait és következményeit ;

foglalkoznia kell a természet által nyújtott adottságokkal, mindazzal, amit föld, éghajlat, talaj, víz, állatvilág és növényzet, általában táj és környezet a település kialakulásában jelentenek ;

foglalkoznia kell a népességnek, mint társadalomnak és közösségnek összetételével, nagyságával és minőségével, fizikai és szellemi tulajdonságaival, gondolkodását és cselekvését befolyásoló tényezőkkel ;

kutatnia kell a környező táj viszonyait, és az egyes városi funkciók vonzás- és hatásterületeit. Feladata a várostudománynak, hogy a maga ismeretanyagával szolgálja a megfelelő várostudat kialakítását.

A művelődés minden eszközével szolgálnia kell a városra vonatkozó ismeretek széleskörű elterjedését, kutatnia kell a város múltját és hagyományait és meg kell őriznie azok emlékét.

Feladata, hogy a várospolitika célkitűzéseit tudományosan előkészítse és a városszervező közösségi tevékenységet megalapozza.

Ezért foglalkoznia kell magának a közösségi tevékenységnek megszervezésével : milyen igazgatási szervezet, milyen eljárások és jogszabályok felelnek meg legjobban egyéniségének ;

meg kell állapítani a települések térbeli elhelyezkedésének és kialakításának irányelveit, a városok megtervezésének és megépítésének leghelyesebb

módjait, nemcsak az egészség, az esztétika, a forgalom vagy a gazdaságosság szempontjainak szem előtt tartásával, hanem arra való figyelemmel is, hogy a város térbeli kialakítása és szerkezete az organikus élet követelményeinek is megfeleljen ;

foglalkoznia kell a városok berendezéseivel, intézményekkel való ellátásra vonatkozó irányelvekkel, a technikai fejlődés által nyújtott lehetőségek felhasználásával és alkalmazásával ;

foglalkoznia kell általában a szükségletek mikénti alakulásával, azok kielégítésének feladataival, módjaival és szempontjaival.

E feladatok teljesítésében a várostudomány a tudományágak hosszú sorát foglalkoztatja. Hogy csak a legfontosabbakat említsük : igénybe kell vennie a társadalomtudomány, a lélektan, az emberföldrajz, a gazdaságtan, a statisztika, a történelem, a néprajz, a közigazgatástan, államtudomány, városépítéstan, városgazdaságtan stb. tudományágakat. E szaktudományok mindegyikének vannak mondanivalói, ismeretei és szempontjai a városokra vonatkozóan. Ezek a mondanivalók rendeződnek össze egy nagy és rendszeres szintézisben a várostudomány keretében, amely ilyenformán nem a szakágazatok által nyújtott ismeretek gyűjteménye, hanem egy új tudományág, amely a maga szempontjai és céljai szerint dolgozza fel az ismeretanyagot. Benne minden probléma sajátos városi problémává válik, amelynek megoldására a szaktudományok egyike sem alkalmas. Nem alkalmas, mert mindegyik tudományág csak a maga szempontjai szerint képes a várost tárgyalni.

„A város bonyolultan összetett valóságának megvilágításához nem elegendes egyetlen tudomány lámpása — írja *Mendöl* Tibor dr.¹ —, pedig mindegyik tudomány, amelyik erre a szerepre vállalkozik, látszólag az összetett valóság egészére rávilágít. A szociológus is beszél lakóházakról és közművekről, a műszaki várostudomány is megemlékezik a társadalmi rétegek igényeiről, a jogász sem feledkezik meg az anyagi és szellemi élet egyetlen olyan megnyilvánulásáról, amelynek zavartalanságát szabályokkal kell biztosítani. Mindegyik a városjelenség egészéről ad képet, de mégsem teljeset, és arányai-ban sem egyformát. Mindegyik más szemszögből világít rá az egészre, hasonlóan a különböző pontokon felállított lámpához, amelynek fénykévéjében mindenestől benne látjuk ugyan a jelenséget, de annak mindig más és más oldala úszik megnagyítva a fényárban, vagy merül összezsugorodva a homályba.”

Igen, a várostudománynak az adja meg a maga jelentőségét, hogy egy-ségbe foglalja össze mindazt, amit a többi tudományágak a városról előadnak. Mindent a maga szempontja szerint értékeli és egyeztet egy nagy szintézisben, amelynek eredményeként előttünk áll a maga organikus, eleven és személyes egységével maga a város.

A legkifejezöbben *Déznyay* Viktor világított rá erre a szintézisre, a város-tudománynak erre a sajátos jellegére. Déznyay volt az első, aki a magyar szakirodalomban a várostudomány szükségyszerűségéről írt — 1917-ben a *Városi Szemle*-ben. Később a bukaresti urbanisztikai intézet igazgatójaként működött, s e minőségben egy nemzetközi konferencián tartott előadásában a következőképpen jellemezte a várostudomány lényegét :

¹ Mendöl T. dr.: A városföldrajz tárgyköre és feladatai. *Városi Szemle* 1945.

„Ez a tudomány — mondotta — nem kívánja meg az építész, a mérnök, a szociológus, a közgazdász, adminisztrátor, orvos, geológus, klimatológus, geográfus, természettudós, történész, etnográfus stb. egész tudományát. Az urbanista jól informált mindezen tudományokban, amennyiben azok a városhoz kapcsolódnak, belőlük maga állít össze egy organikus egészet, amelynek lényege nem a részletekben van, hanem ezeknek az elemeknek az eleven *relációjában*. Ez az, ami új; nem az építészet, technika, szociológia stb. szempontjából nézi, hanem egyszerűen: *a város szempontjából*.”

A várostudománynak ma már hatalmas irodalma van, amelynek kialakulásával, általában a városelmélet fejlődésével még bővebben is foglalkozunk. Most csupán néhány olyan megnyilatkozásra kívánunk rámutatni, amelynek idézése jobban kapcsolódik a most elmondottakhoz, s jelentős mértékben hozzájárul ahhoz, hogy a várostudomány lényegéről és feladatairól teljesebb képet kapjunk.

A francia urbanista írók között a legjelentősebb Marcel Poete, az „Institut d'Urbanisme” volt vezetője, aki elsőként fogalmazta meg az urbanizmus feladatát abban, hogy az a „városok életnyilvánulásainak és fejlődésük feltételeinek tudománya”. „A várostudomány megfigyelő tudomány — írja Introduction á l'urbanisme című könyvében —, amelyben megállapított tényeket hasonlítunk egymás között össze avégből, hogy azokból — ha nem is törvényeket (a szó nagyon erős ahhoz, hogy emberi jelenségekre alkalmazzuk) —, de legalább általános következtetéseket vonjunk le. A megfigyelendő tény, amit én *városi ténynek* (urbanus) nevezek, a városi szervezet állapotának feltárása, a városi organizmus mibenlétének felfedező ténye. A tudomány tárgya a város; *a város minden vonatkozásban*.” „*Science des villes*” — ezt a kifejezést is gyakran használja könyvében, s ez világít rá arra, hogy az urbanizmus elvi alapvetése alatt ugyanazt érti, amit mi várostudománynak nevezünk.

Pierre Lavedan „Que c'est que l'urbanisme” című könyvében Poete-tal azonosan a város életmegnyilvánulásainak és fejlődésük feltételeinek általános tudományát látja a várostudományban, s a tartalmát azzal bővíti ki, hogy annak keretében nemcsak a földrajzi tényezőkkal kell törődni, hanem a történelmi befolyásokkal is, amelyek folyton működésben vannak. Ennek az álláspontjának egyébként azzal adott hangsúlyt, hogy nagy, kétkötetes munkát szentelt az urbanizmus történetének (Histoire d'urbanisme, Paris).

Gaston Bardet, a termékeny urbanista író szerint a „várostudomány a dolgok megismeréséből, a tények módszeres tanulmányozásából, az alapok kutatásából indul ki és gondos analízisek után sorozatos szintézisekkel megkísérli, hogy — ha nem is törvényeket —, de irányelveket határozzon meg”.

Az építészet és vele együtt a városépítés, az urbanizmus is a neki tulajdonított társadalmi szerep és jelentőség révén telik meg magasabbrendű tartalommal és válik tudománnyá is.

Az angolszász írónál a város társadalmi jellege, közösségvolta domborodik ki és ennek megfelelően a városkutatásban, várostudományban a szociológiának tulajdonítanak nagyobb szerepet, a város életjelenségeit az „urban sociology”-nak nevezett tudományág révén kutatják. Louis Wirth (A bibliography of the urban community. — The city Chicago, 1925) — kétféle fajtát különbözteti meg a várostudománynak: az egyik a városi berendezéseket vizsgálja tárgyaik szerint történő elkülönített csoportosításban, a másik a városnak mint egységes egésznek rendszeres és tudományos kutatása”.

A földrajztudósokkal, urbanistákkal, szociológusokkal azonos következtetésekre jutnak a közigazgatási szakemberek is és áttekintésük hiányos maradna, ha nem idéznénk az általuk képviselt tudományág részéről is néhány megnyilatkozást, amely a várostudomány mibenlétére világít rá, vagy jogosultságát okolja meg.

J. G. Gibbon, angol közigazgatási író utal arra, hogy „a mindinkább bonyolulttá váló közigazgatás nem nélkülözheti a tudományos megalapozást. A kísérletek és az azok tapasztalataiból levont tanulságok már nem elégségesek arra, hogy rájuk épüljön egy városigazgatás egész rendszere. Ahogyan a nagyiparban már évtizedek óta kutató laboratóriumokat és tudományos intézeteket állítanak fel, hogy a leggazdaságosabb eljárásokat megállapíthassák, éppúgy a városigazgatásban is szükség van az elmélyülő tudományos kutatásra, amit az egyetemek intézetei és a városszövetségek tudományos osztályai teljesítenek”.

Kurt Jeserich, a berlini Kommunalwissenschaftliches Institut vezetője arra hivatkozik, hogy „a jogtudomány a maga merev paragrafus-gondolkodásával a múltban nem sok eredményt érlelt meg a várostudomány számára, mert a város társadalmi tartalmát és az önkormányzat politikai tartalmát megközelítően sem tudta összeegyeztetni. Csak a normatív kötelékeiktől megszabadított és önálló várostudomány alapjainak megteremtésével és a városi problémák tudományos tisztázásával sikerülhet ezt a célt elérni”. Jeserich egyébként nagy általánosságban úgy határozza meg a várostudományt, hogy az „a közösségben, mint szomszédsági kötelékben élő társadalom viszonyainak tanulmányozása”.

A közigazgatás magyar szakirodalmából Magyar Zoltánra hivatkozhatunk, mint aki az igazgatástudomány szempontjából is időszerűnek és szükségesnek ismerte fel a várostudományt. „Ma már világszerte kifejlődött a városfejlesztés tudománya — írja „Magyar Közigazgatás” című könyvében (Budapest, 1942) —, ami a város és a természeti adottságok közti ún. városmorfológiai és a városlakók élete közötti ún. városbiológiai összefüggéseket egyaránt figyelembe veszi és várható érvényesülését koordináltan vizsgálja és így állapítja meg a városrendezés alapját. *A városrendezés ma már tudománnyá érett és fontos fejezete a várostudománynak*, amely magában foglalja a városok szervezetével és igazgatásával összefüggő kérdések vizsgálatát is.”

Wildner Ödön — tanulmányvázlatában² így ír a tudomány lényegéről: „A várostudomány a „városra” vonatkozólag legszélesebb körben szerzett — összehasonlított — megfigyelések, tapasztalatok, kísérletek leszűrődött eredményeinek rendszeres összefoglalása . . . Rendező, felderítő, összefoglaló munka a mindennapi élet kaotikus áradatában, amely munka eredménye azután az, hogy a kérdéseket jobban és gyorsabban lehet áttekinteni, megoldásaik útjait és módjait világosabban lehet felfogni, a zsákutcába és ingoványos területekre vezető kapkodó kísérletezéseket el lehet kerülni.”

A Magyar Tudományos Akadémia Településtudományi Bizottsága 1955-ben tárgyalta a településtudomány fogalmának meghatározását és a következő szövegben állapodott meg:

„Településtudományon az a tudomány értendő, amely az egyes településeknek (településszórványok, tanyaközpontok, falvak, városok), a velük szoros kölcsönhatásban álló területeknek (környékük) és a nagyobb összetett

² Wildner Ödön: Várostudomány. Városi Szemle 1930.

településegységeknek (regiók) egyfelől rendeltetése és működése, másfelől térbeli kialakítása, fejlesztése és megjelenése közötti összefüggésekre vonatkozó ismereteket kialakítja és rendszerezi."

A szöveg szerint tehát a településtudomány tartalma és kiterjedése attól függ, hogy milyen értelmezést tulajdonítunk e kifejezéseknek: „rendeltetése”, „működése”, „térbeli kialakítása”, „fejlesztése”, „megjelenése”. A „térbeli kialakítás” és a „megjelenés” nyilvánvalóan a morfológiára vonatkoznak, aminek ismereteit, módszereit és kritikai szempontjait is a városépítés elmélete foglalja rendszerbe, s mint ilyen, a településtudomány műszaki ágazatainak egyik legjelentősebb részét alkotja. Nem vitás, még csak kérdéses sem lehet, hogy ez az ismeretanyag a maga teljességében része a várostudománynak.

A „rendeltetés” szóval a fogalommeghatározás a települések társadalmi jelentőségére, az emberi együttélésben betöltendő szerepükre, a szükségleteket kielégítő tevékenységükre utal, amelynek kutatása és megfigyelése az érdekelt tudományágak egész sorát foglalkoztatja. Ugyanígy sokrétű ismeretanyag igénybevételét jelenti a „működés” kifejezés is, amely a városjelenség organikus voltára és az életműködés biztosításának rendkívül sokoldalú és szövevényesen bonyolult összefüggéseire utal. Tudjuk, hogy egy-egy településorganizmus komplex jelenség, amely csak az analízisek sorozatai alapján történő szintézis útján ismerhető meg. Minél gazdagabbak és elmélyülőbbek, az élet minél tágabb területeire érvényesek az analízisek, annál teljesebb és hűbb képet nyújthat a szintézis. Azok a gondolatsorok tehát, amiket a „rendeltetés” és „működés” szavak megnyitnak, nem szűkíthetők le semmiféle szempont mesteréses korlátaival. A feladatoknak minél szélesebbkörű, minél tágabb értelmezése csak a teljességet és a tisztánlátást szolgálja.

*

A fogalommeghatározások, amelyek a várostudomány értelmét tisztázni kívánják, a magyarázatok, amelyek közelebb akarnak vinni a várostudomány lényegéhez, kénytelenek hangsúlyozni, hogy a tudomány nem új ismeretanyagot tár fel és nem új törvényszerűségeket akar felfedezni, hanem a többi tudományágak által nyújtott ismereteket és elveket alkalmazza és rendezi a maga szempontjai szerint. Ez a mindent átfogó szempont pedig, amely az egész tudomány mibenlétét határozza meg és amely legjellemzőbb karaktervonását megadja: a város, a település. Ezt a szempontot viszont egyetlen más tudomány sem tudja szolgálni. *Nem a tudomány új tehát, hanem az általa alkalmazott szemlélet*, amelynek megvilágításában más értékelést nyernek a tények és összefüggések, amelyeket az egyes tudományágak a várossal kapcsolatban feltárnak. A szemléletet pedig csak egy olyan önálló tudományág munkálhatja, amelyet éppen önállósága, erre való rendeltetése tesz képessé arra, hogy mindent az általa képviselt egyetlen szempont tükrözésében ítéljen meg.

Ez teszi újjá és önállóvá a várostudományt. Ez különbözteti meg minden más tudománytól, mert csak ennek a tárgya a város és csak ez képes eligazítani a városfejlődés feltételei között. Eredményei is sajátlagosak, amelyeket semmiféle más tudomány nem produkálhat, amely a várost nem a maga egészében veszi vizsgálat tárgyául.

*

A tudomány feladatait figyelmesen vizsgálva, két nagy csoportot különböztetünk meg a tárgy és az alkalmazott szempont egyezései szerint.

Az egyik csoport tárgya *maga a város, a település* mint emberi alkotás, mint földrajzi jelenség, mint társadalmi tény és szervezet. A tudományos kutatás célja és feladata létezésük eredetének és feltételeinek az életműködés folyamatának vizsgálata, végső eredményében tehát a szervezet kialakulásának és életének teljes megismerése. Ez a feladatesoport magában foglalja a település-folyamat indítékaira, mozgató rugóira vonatkozó ismeretek feltárását, valamint a település létrejöttében, kialakulásában közreműködő tényezők szerepének tárgyalását is. Természetesen nem nélkülözheti a múlt ismeretét, fejlődéstörténetük kutatásait sem.

A feladatesoportban összefogott ismeretanyagot nagy általánosságban a települések *természettanának* foghatjuk fel, amely a társadalmi organizmus természetének és életműködésének megismerését szolgálja. Ismeretanyaga és egész problémaköre körülbelül azonos azzal, amit az angol irodalom „urban sociology” névvel jelez, mert a társadalmi szervezet megismeréséhez a módszert és irányelveket a szociológia nyújtja.

Amilyen mértékben megengedhető az analógia alkalmazása, önként kínálkozik, hogy a tudományos tárgyalásnak e feladatait az élettannal hasonlítsuk össze, ami azonban semmiképpen sem jelentheti azt, mintha a települést biológiai jelenségnek tekintenénk, amelynek fejlődését biológiai eszközök és törvényszerűségek határoznák meg.

Amikor az urbanizmus szakírói szinte kivétel nélkül azt hangsúlyozzák, hogy a város élő organizmus, ezzel a város jelenséget nem a természeti világ rendszerébe akarják beskatulyázni, hanem az alkalmazott analógia erejével is figyelmeztetni a város életmegnyilvánulásainak bonyolult és szerves összefüggéseire, amik a szervezet fenntartását is rendkívülien bonyolult és sok körülményt igénylő feladattá teszik.

Ilyen átvitt értelmezéssel használhatjuk az „élettan” kifejezést az ismereteknek és kutatásoknak arra a tárgykörére, amely a városok, általában a települések életfeltételeivel és életműködésük vizsgálatával foglalkozik.

A másik feladatesoport tárgya az *emberi tevékenység*, az a munka, amelyet egy közösség részéről az együttélés ténye és a szükségletek folyamatos kielégítése kívált. A feladatok általában azt keresik, mit kell tenni és hogyan kell eljárni a város életének, céljának, rendeltetésének kiteljesítése érdekében. Ez a feladatesoport tehát a település tényével kapcsolatban felmerülő *közösségi tevékenységet* kívánja közvetlenül szolgálni és a szervezés, igazgatás teendői mellett tárgyalni kívánja a településtervezés, városépítés, a berendezés és felszerelés módjait és szempontjait, foglalkozik a közösség útján kielégülő szükségletekkel és kielégítésük módjaival.

A feladatesoport a szervezetet létrehozó és kiszolgáló tevékenységet, azt a szervező tevékenységet tárgyalja, amelynek célja a város, a település megalkotása, fejlesztése és hivatásszerű működésének biztosítása. A feladatesoportot a *településszervezés* kifejezés fogja egységbe és ismeretanyagát *településszervezéstan* névvel különböztethetjük meg az előbb tárgyalt feladatesoporttól.

E két nagy csoporton belül természetesen további feladatesoportokat különböztetünk meg, amelyeket természetük és tárgykörük szerint rendezve, a településtudomány rendszerére és felosztására kapunk — legalábbis — tárgyalási alapot.

A kialakuló téma- és feladatszoportok a következők:

I. az első feladat a városorganizmus természetének, életműködésének és életfeltételeinek megismerése, ami nélkül semmiféle tevékenységre sem vállalkozhatunk.

A tárgykört áttekintve a következőképpen rendszerezhetjük e csoportot:

1. *A fizikai környezet megismerése.* Annak a tisztázása, hogy a földrajzi és természeti tényezők, általában a fizikai viszonyok milyen befolyással vannak a települések kialakulására és fejlődésükre.
2. *Az emberi és társadalmi környezet megismerése.* A települést befolyásoló tényezők között jelentős szerepe van egyrészt az ember érzés- és gondolatvilágának, másrészt a társadalom magatartásának, valamint az ezek kölcsönhatásaiból kiformalódó közösségtudatnak. A tudománynak vizsgálni kell e tényezők hatását a település életére és kutatni kell azt a magatartást, amellyel a környezet a település javára módosítható.
3. Vizsgálni kell a település-organizmus életműködését és e működés feltételeit. Tisztázni kell a szükségletek kielégítésének módját, a funkciókat, a vonzásokat, szerepköröket és általában az organikus összefüggéseket.
4. Végül e tárgykör feladatai közé soroljuk a településnek, mint az ember és természet együttes alkotásának alaktani vizsgálatát. (Város-morfológia.)

II. A szervezet megismerésére törekvő vizsgálatok természetesen megkívánják a genesis, az eredet és kialakulás tisztázását, amely feladat a múlt települési viszonyainak feltárásába vezet bennünket.

Mint ahogy általában egyetlen tudomány sem nélkülözheti a múltba visszatekintő történeti kutatást, úgy a településtudomány sem hanyagolhatja el, hogy fel ne derítse a *várostartörténet, településtörténet* áttekintésével azokat a mozzanatokat, amelyek a múltban a városok fejlődését szolgálták vagy előidéztek; nem hanyagolhatja el, hogy képet ne adjon arról, milyen okok és körülmények hatása alatt, milyen változásokon és fejlődési fokokon ment át az ember települési módja.

III. A települési tevékenység logikus sorrendjében első feladat annak megállapítása, hogy mi történjék a település érdekében. A programadó elhatározás ténye és felelőssége, valamint általában az egész tevékenység megindítása és végrehajtása többnyire a település közösségére hárul. Kivételes esetektől eltekintve általában a városnak magának kell a lehetőségek közül megválasztani és elhatározni a teendőket, megszabni végrehajtásuk módját, sorrendjét, ütemét, eszközeit és forrásait stb., általában előre megállapítani tevékenységének irányelveit, tehát végső eredményében a követendő *várospolitikát*, meghatározni.

A közösség azonban — éppen azért, mert a városorganizmus csak alkotó része egy nagyobb vidék vagy ország organizmusának —, a várospolitikai meghatározásában nem járhat el önkényesen csak a maga egyéni útjain, hanem gondos körültekintéssel és alkalmazkodással bele kell illesztenie az ország népgazdasági és kormányzati rendjébe, a maga várospolitikájával bele kell simulnia az ország politikai célkitűzéseibe és alkalmazkodnia kell az országos politikának többek között a *településpolitikát* is meghatározó irányelveihez.

Mind az országos településpolitika, mind a várospolitik a teendők és irányelvek meghatározása előtt egy sereg kérdést tesz fel a településtudomány felé, hogy döntése, programadása tudományosan is megalapozott legyen, s hogy a lehetőségek közül ki tudja választani a település fejlesztésére célravezető eljárásokat és módokat.

Az országos településpolitikának kell megszabni pl. a népességnek, a területnek és az életfeltételeknek országos elosztását, mert erre a hatalom és lehetőség csak az országos kormányzat részéről van meg. A városhálózat megalkotása és módosítása, vagy az ezzel lényegileg is, következményeiben is összefüggő igazgatási területrendezés ugyancsak az országos településpolitika keretébe tartozó feladat. A város és falu viszonya és egymásra utaltsága sok olyan problémát rejt magában, amikre a településpolitikának és az azt megvalósító kormányzati ténykedéseknek kell a megoldást megadni. A városoknak mint ellátó központoknak megerősítése történjék-e meg, vagy az ellátásnak erőteljesebb decentralizálása? Általában mi legyen a célkitűzés a városokkal kapcsolatban, segíteni kell-e azok további növekedését vagy gátat kell-e vetni a duzzadásnak és le kell-e fékezni a koncentráció mértékét? Mi történjék — hogy a problémák példaként felvetését folytassuk — a tanyákkal? Felszámoljuk-e a tanyarendszert és betelepítsük-e községekbe népességét, vagy tanyaközpontok szervezésével vigyük közelebb hozzájuk a funkciókat?

Mindezek a feladatok általában a településszervezés alapvető problémái, s az azokra való válaszadástól függ a tevékenység további részleteinek meghatározása. Jelleget éppen irányító és alapvető szerepük adja meg, viszont ebből a szerepből folyik az, hogy többnyire a legnagyobb organizmus, az ország életédekeinek szem előtt tartásával az *országos településpolitikából* kell kikövetkeztetni az egyes városok fejlesztése érdekében folytatható tevékenységet is.

Bárhogyan is, akár az országos *településpolitika*, akár az egyes városokban megvalósítható *várospolitik* legyen is a foglalata, átfogó kerete települési feladatoknak, az bizonyos, hogy a célkitűzéshez, a tevékenység tervbeviteléhez a településtudomány útmutatására és tájékoztatására szükség van. Következésképpen erre az igénybevételre a településtudománynak is fel kell készülni és témakörének egy részét ezeknek az alapvető kérdéseknek tisztázására, a *településpolitika* elméleti megalapozására, tudományos megtárgyalására kell szentelni.

Ehhez a témakörhöz, amely végső eredményében a települési tevékenység tárgyát foglalja magában, szorosan kapcsolódik egy másik, amelynek középpontjában a tevékenység alanya áll. Míg az előbbi tárgykörben a szervezési tevékenységnek az ország organizmusából kell kiindulni és az egész organizmusra érvényes településpolitikához kell alkalmazkodni, a szervezési problémáknak e második csoportjában a helyi organizmusból kell kiindulni és azt kell keresni, hogy a közösség, amely a maga teendőinek meghatározására és végrehajtására hivatott, hogyan tud legjobban megfelelni hivatásának, s mik azok az eszközök és módok, amelyek a közösség cselekvőképességét teljessé tehetik.

Itt egyrészt utalnunk kell a közösségi akaratformálás és az önkormányzat összefüggéseinek jelentőségére, amelyet az, aki a településtudomány által hangoztatott elvek és szempontok alapján alakítja ki véleményét a városok szerepéről és hivatásáról, egy pillanatig sem fog kétségbevonni és nem fogja megtagadni az összefüggések tárgyalásának jogosultságát a várostudományban.

Van azonban ezzel kapcsolatban még egy feladatsoport, amire másrészt hivatkoznunk kell, ami látszólag még közelebből — legalábbis könnyebben beláthatóan — érinti a települési tevékenységet. A település szellemi tényezőit tárgyalva foglalkoztunk a várostudat szerepével és megállapítottuk, hogy minél elevebb és teljesebb a várostudat, minél jobban betölti a városlakók érzés- és gondolatvilágát, a közösség annál teljesebben ismeri fel az igényeket és szükségleteket, s annál biztosabban ismeri fel a várospolitika leghelyesebb, legeredményesebb útját.

Nos, a közösségre háruló feladatok körében akadnak tennivalók bőven a várostudat erősítése irányában is, a követendő *várospolitikában* ezek a feladatok — mint *városkultúra* — elég tekintélyes helyet és súlyt követelnek, s a várostudományból nem rekeszthetők ki.

A most tárgyalt feladatköröket, a szervezés — s mert a szervezésnek a település megszervezése a végső célja, tehát tegyük hozzá — „*településszervezés*” tárgykörében foglaljuk össze, mint a település tudomány-rendszerének egyik jelentős csoportját.

A csoport keretén belül három alcsoportot, három szervezési feladatkört ismerhetünk fel:

1. A *településpolitika általános irányelveinek* meghatározása.
2. A városfejlődés irányvonalának, a *várospolitikának* meghatározása.
3. A közösség cselekvőképességének biztosítása (*önkormányzat, várostudat, városkultúra* stb.).

IV. A települési tevékenység előbbi tárgykörének taglalásában az ország nagy organizmusának szükségleteiből és az ennek figyelembevételével kialakuló települési politika országos szempontjaiból indultunk ki. Ha az ország nagy egységéből haladunk a részek, a kisebb organikus egységek, a városok és községek felé, mint közbeeső szervezeteket, a régiókat kell figyelembe venni és ezért a településtudomány következő tárgykörét a *regionális tervezés* feladatainak kell lefoglalnunk.

Az első kérdés, ami a régiókkal kapcsolatban településtudományi vonatkozásban felmerül: a *régiók meghatározása*. Azoknak a tájaknak a felismerése, amelyeket a viszonyok érdekközösségbe és organikus egységbe fognak össze. Az organikus egység azonban csak a táj viszonyainak teljes ismeretében állapítható meg, s ezért a regionális tervezéssel foglalkozó tárgykör feladatai közé tartozik a régiók viszonyaira vonatkozó vizsgálatok, valamint ezek módszerére és értékelésére vonatkozó elméletek kidolgozása is.

A regionális tervezés második kérdéscsoportja az, hogy a népgazdaság *országos terveinek bontásából* milyen feladatok hárulnak a régiókra és azok milyen természetű települési tevékenységet váltanak ki az egyes településeken belül.

A két témakör alkalmas arra, hogy azok alapján egyrészt a régiók és jellemző sajátosságaik megismerhetők legyenek, másrészt a régiókra háruló feladatok, illetve az ezzel kapcsolatos települési tevékenységek meghatározhatók legyenek. Ezek alapján indulhat meg a regionális tervezés, amellyel kapcsolatban a településtudománynak további, harmadik feladatsoportja az, hogy egyrészt a településtervezésben és városgazdálkodásban megismert műszaki, másrészt a gazdaságtanban tárgyalt gazdasági szempontokat a regionális tervezésben alkalmazza és a régiók sajátos természetének megfelelően módosítsa.

V. A nagy organizmusból haladva a részegységek felé, eljutunk az egyes települési egységekhez, a városok és falvak szervezeteihez, s általuk a *települések tervezésének*, bő és sok feladatot magában foglaló tárgyköréhez, amit általában „városépítés”, illetve „városrendezés” néven említ nemcsak az általános szóhasználat, hanem a tudománytan is. (A szóhasználat elméleti megokolásával és annak jogosságával később foglalkozunk.)

A feladatkör maga két főcsoportra bontható. Az első — mint minden tervezés premisszája — az *előfeltételek megismerése*, azok kikutatása és értékelése.

Az előfeltételek két irányból közelíthetők meg. Részben a település élettani és fiziológiai viszonyai, részben pedig az általánosan érvényesülő településpolitika és népgazdasági terv adnak tájékoztató irányítást a várostervezők számára. Kiinduló előzmény tehát ezek megismerése, mint a várostervezés első feladatesoportja, amelyet nyomban oszthatunk is a jellegüknek megfelelően két alcsoportra :

- a) a városépítést befolyásoló fizikai és társadalmi viszonyok megismerése ;
- b) a népgazdasági tervből folyó feladatok megismerése.

A várostervezés feladatkörének másik főcsoportjának magának a *tervezésnek módszertanát* tekinthetjük, ideértve természetesen mindazokat a részletkérdéseket, amiket a főkérdés tesz fel : hogyan kell végrehozni a tervezést, hogy az az organikus követelményeknek, a település- és várospolitikában megszabott célkitűzéseknek legjobban megfeleljen, s emellett hogy a gazdaságosság, társadalompolitika, forgalom, egészségügy stb. igényeit is kielégíti, eleget tesz az építőművészet, az esztétika előírásainak is, szóval nemcsak jó, hanem szép várost is tervez meg, nemcsak célszerűt alkot, hanem művészetet is.

VI. A megalkotott város csak abban az esetben felel meg hivatásának, ha funkciói hiány és zavar nélkül, kifogástalanul működnek és a város szükségleteinek kielégítését lehetővé teszik. Funkciói teljesítésére a várost fel kell szerelni, be kell rendezni, s el kell látni az összes szükséges intézményekkel, sőt ez intézmények fenntartásáról és állandó működéséről is gondoskodni kell.

A települési tevékenységnek ezt a rendkívül sokrétű és gazdag feladatesoportját a *városgazdálkodás* gyűjtőelnevezéssel foghatjuk össze, amely tevékenységnek közös nevezője és ismertetője a közösség részéről történő gondoskodás a település szükségleteiről. A feladatok teljesítéséhez a szükséges ismeretanyagot és irányító szempontokat a *városgazdaságtan* foglalja rendszerbe, mint a településtudomány egyik ágazata.

Egyelőre az első áttekintésre elégedjünk meg annak megállapításával, hogy a városgazdálkodás tevékenysége két nagy csoportra osztható. Az egyik csoportban foglalhatjuk össze a városgazdálkodás *szűkebb*, a másikban a városgazdálkodás *tágabb* körébe tartozó feladatokat. Szűkebb körnek minősíthetjük azokat a tevékenységeket, amelyeknél — akár berendezések létesítéséről, akár üzembentartásról legyen szó —, a *műszaki és gazdasági* szempontokon van a hangsúly, míg a városgazdálkodás tágabb körébe tartozónak tekinthetünk általában minden tevékenységet, minden szolgáltatást, amellyel valamilyen közösségi szükséglet kielégítése ellátást nyer, tekintet nélkül arra, hogy a funkció teljesítésében a gazdasági szempontok egyáltalában figyelembe jönnek-e, s a szükségletkielégítés műszaki létesítményeket igényel-e vagy nem,

E két utóbb említett feladatkört, a *városépítés és városgazdálkodás* feladatait olyan ikerpárnak tekinthetjük, amelyek a maguk egymást kiegészítő és támogató feladataikkal egy közös célt szolgálnak: *a városorganizmust úgy megalkotni, hogy az rendeltetésének meg is felelhessen.* A településtudomány két központi ága, a fókuszok szerepét betöltő ikerpár, a városépítés és városgazdálkodás voltaképpen erre az egyetlen mellékmondatba sűrített célkitűzésre adják meg a választ.

Ezért — s azért is, mert a „hogyan”? kérdésre való körültekintő válaszadás a feladatokat tárgyaló elmélet szerint is az *összes* körülményeknek *teljes* áttekintését és figyelembevételét követeli meg —, nem minden ok és alap nélkül tekintik a két feladatkört a várostudomány gerincének. Szerepük és jelentőségük hangsúlyozása mellett is azonban rá kell mutatnunk arra, hogy nagy hiba volna, ha mellettük fel nem ismernénk, vagy elhanyagolnánk a településtudomány többi tárgyalt ágazatainak fontosságát.

Az elmondottak már némi eligazítást és használható szempontokat nyújtanak ahhoz, hogy a településtudomány tárgyköreit bizonyos rendszerbe foglaljuk. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy azt inkább kísérletnek, szerény vitaindító javaslatnak tekintjük, mint kiérlelt állásfoglalásnak. A rendszerezésnél az a szempont vezetett, hogy a településtudomány nagy, átfogó egységében minden olyan feladatesoport, illetve tudományág megkapja a maga helyét, amely ma is aktív részese a tudomány fejlődésének.

A településtudomány tárgykörei a következő felosztásban alkothatnak egy egységes, tudományos rendszert:

TELEPÜLÉSTUDOMÁNY

I. Településismeret

1. Települések természetrajza.
 - a) Fizikai környezet szerepe.
 - b) Emberi és társadalmi tényezők szerepe.
 - c) Életműködés és feltételei.
 - d) Morfológia.
2. Településtörténet

II. Településszervezés

1. A település szervezés *általános irányelvei*, a szervezés feladatai.
2. *Regionális tervezés*
 - a) A tájak és központok összefüggései, a regionális tervezés irányító elvei, régiók meghatározása.
 - b) Regionális tervezés műszaki és gazdasági feladatai.
3. *Településtervezés, városépítés*
 - a) A tervezést befolyásoló fizikai és társadalmi viszonyok meghatározása.
 - b) Városépítéstan. A településtervezés irányelvei és módszertana.
4. *Városgazdálkodás*
 - a) Szűkebb értelemben vett városgazdálkodás.
 - b) Tágabb értelemben vett városgazdálkodás.

*

A rendszerezésnél természetesen egyéb szempontok is irányadók lehetnek. Lehetne szó a településtudományok olyan felosztásáról, amely település-fajtánként bontja szét az ismeretanyagot s tárgyköreit azok szerint csoportosítva megkülönbözteti a regionális tervezés feladatait, a várostudományt, a falufejlesztés vagy a tanyarendezés problémakörét. Lehetne a rendszerezésnek esetleg a település tényével felmerülő feladatok természete szerinti csoportosítás az alapja, amikor is az igazgatási, szervezési feladatok mellett külön csoportot alkothatunk a műszaki, a gazdasági vagy — megint más szempontok szerint — az egészségügyi vagy forgalmi feladatokból.

*

Hátra van még az a feladatunk, hogy a településtudomány és várostudomány kapcsolatait tisztázzuk és rendszertani helyzetüket pontosan megjelöljük.

Korábban már utaltunk a tudományágak olyan mértékű egyezéseire, amelyek megengedték a fogalmaknak vegyes, együttes, gyakran egymást helyettesítő vagy kiegészítő alkalmazását. Az egyezések mellett azonban vannak jelentésbeli eltérések, tartalmi módosítások is, amik megokolttá teszik a gondosabb vizsgálatot.

A településtudomány általában a településekre vonatkozó ismeretanyagot tárgyalja, tehát mindenféle települését, így a városét is, amely csak egyik faja és formája a településnek. Ebben a vonatkozásban tehát az értelmi egyezés teljes. De mégis érzünk bizonyos különbséget is a jelentések között, amit akkor ismerünk fel jobban, ha feladataik tartalmát vesszük gondosabban szemügyre. A várostudomány közelebbről, közvetlenebb és élesebb megvilágításban, a szempontok és feladatok nagyobb részletezésével tárgyalja a várost, mint a településtudomány. Érdeklődési köre a városélet vagy a „Városügy” olyan elemeit is magában foglalja, amik a településtudományban — a településnek főképpen műszaki vonatkozásaiban kihangsúlyozott problémái mellett — nem kapnak kellő figyelmet (pl. a szervezés, igazgatás, ellátás feladatai, a városi társadalom pszichológiai vonatkozásai, a várostudat alakítása, a városkultúra feladatai stb.).

A várostudomány kialakulásának — a kapitalista városfejlődés eltorzulása, általában a kapitalista város csődje adta meg a döntő indítéket.

Nagyjában ugyanakkor, amikor a várostervezők, városépítők gondolatmenetében megfogalmazott az urbanizmus, a városok igazgatásában hivatászerűen érdekeltek a városélet megnyilvánulásainak tudományos kutatásait indították meg. A kutatások eredményei élesen rávilágítottak arra, hogy a város — mint élő szervezet — része egy nagyobb organizmusnak, a tájnak és országnak, s hogy környezetének településeivel szoros és szerves együttesben él, amely egy organikus egységbe fogja össze az összes településeket. Ebben a felismerésben jelentős szerepe volt az ún. urbanistáknak is. A felismeréssel elindított gondolatmenet hangsúlyozta azt, hogy a várostudomány feladatai nemcsak a városokra terjednek ki, hanem a tájakra, a falvakra is, általában tehát minden településre.

A szemléletnek ez a kiterjesztése tágította ki a várostudomány tartalmát a minden települést magábafooglaló településtudományá. Ennek a kiterjedésnek viszont természetes következménye, hogy mivel a hangsúly a települések organikus összefüggései felé, és általánosságban a település módját, elosztását tárgyaló problémák felé tolódik el, a város maga a településtudomány

keretében veszi a megvilágítás élességéből, a felvetődő problémák tárgya itt már nem a város, hanem annak a vizsgálata, melyik települési mód biztosít az ember számára elviselhetőbb környezetet, jobb közösséget. A témakör természetesen bonckés alá veszi a város, nagyváros szerepét is, bírálja, vizsgálja a milliós városokkal dicsekvő vagy senyvedő települési rendet, kutatásában tehát egy úton jár a várostudománnyal, de célkitűzéseivel messzebbre néz: általában az emberi település hogyanjára kíván választ adni. Tartalmában, vizsgálataiban vezető helyet foglal a város, mint a legmagasabbrendű településfajta, s mint a többi településnek jegecesedési központja, de fő témája mégsem a város, hanem maga a települő ember és településének módja és miéértje.

*

A településtudomány — várostudomány szóhasználatával kapcsolatban még rá kell mutatnunk arra, hogy a „várostudomány” szó semmi esetre sem jelenti a célkitűzésnek vagy mondanivalóknak csupán a városokra való korlátozását, nem jelentheti tehát a falusi települések kirekesztését a várostudomány által tárgyalt feladatokból és az azok alapján történő programadásból. Ez a beállítás merőben helytelen lenne, ilyen megszükitő szándékot nem lehet tulajdonítani sem a várostudománynak, sem az urbanizmusnak és nem lehet ilyen mellékgondolattal használni a „városrendezés” vagy „városgazdálkodás” kifejezést sem.

Az „urbs” vagy a „város” szó használata ez összetételekben csak úgy értelmezhető, hogy az *városi színvonalat* jelent és végső eredményében ezt a színvonalat szánja minden településnek, legalábbis a városi színvonal zsinórmértéke szerint való fejlődést kívánja minden település számára biztosítani. A város szó csupán magasabb minőséget, fejlettebb fokot és színvonalat jelent a települések skáláján, amely fok elérésére minden településnek törekednie kell. A szóhasználat egyben ilyen értelmű állásfoglalást is jelent.

A város összetételű szóhasználat mellett döntött a Magyar Tudományos Akadémia Településtudományi Főbizottsága is, amikor a településtudomány fogalmát meghatározta. A Bizottság által elfogadott szöveg erre vonatkozólag a következőket mondja:

„Településen valamennyi, a településtudomány körébe eső településfajta értendő. Minthogy azonban valamennyi település közül a város egyrészt a legjellegzetesebb, másrészt a legtöbbször és a legtöbb problémát veti fel, általánosabb értelemben is a *városrendezés* és a *városgazdálkodás* elnevezéseket szokás használni.”

Az urbanizmus törekvéseinek minden településre való kiterjesztése mellett érvel egyébként C. Rosier is könyvében, amikor arra hivatkozik, hogy az urbanisták szembeszállanak a szó korlátozó értelmezésével. „Hangoztatják, hogy őket minden tartós emberi csoportosulás ésszerű szervezése és rendezése érdekli, hogy a tanyák, távollevő házcsoportok, falvak és mezővárosok lakóinak ugyanannyi joguk van lakás és útviszonyaik megjavítására, mint a nagyváros, a világváros vagy főváros lakóinak. Ha olykor túlzásba is mennek (ti. az urbanisták) azzal, hogy minden fajta település számára azonos előírásokat kívánnak, abban mindenestre igazuk van, hogy a falut és a kis mezővárost nem hanyagolják el.”³

³ Rosier, C.: *L'urbanisme ou la science de l'agglomération*. Paris, 1953.